

Többet akarunk tudni

– Beszéljünk iskoláink jövőjéről!

Urbán Péter – Veress Tamás

TANDEM, n.o.

2016. szeptember - december

BETHLEN GÁBOR
Alap

Jelen tanulmány a Bethlen Gábor Alap „A magyar kultúráért és oktatásért 2016” központi pályázat támogatásával készült. A pályázat neve: „Többet akarunk tudni”.

Bevezető

A **Beszéljünk iskoláink jövőjéről** 2016 szeptemberében indult azzal a céllal, hogy az oktatás formai és tartalmi részéről folyó diskurzusba bevonja a széleskörű nyilvánosságot is: **szülőket, pedagógusokat**, magukat a diákokat és bárkit, aki érdeklődik az oktatási intézményekben folyó pedagógiai és nevelő munka iránt. A projekt célja az **oktatásunk jövőképe**re vonatkozó ötletek, elképzelések feltárása, összegyűjtése az említett célcsoportok körében.

A szlovák példa

A projekt elindítását a szlovák nyelven futó **„Chceme vedieť viac“** („Többet akarunk tudni“) kampány inspirálta. A civil kezdeményezés elindítói és működtetői – Peter Drál, Zuzana Zimenová, Elena Gallová-Krieglerová és Fedor Blaščák – 2014 márciusától kezdve Szlovákia szerte tartottak **workshopokat** felnőtteknek és gyerekeknek; szerveztek kerekasztal-beszélgetéseket szakemberekkel oktatási témákról. Céljuk, hogy előre mozdítsák a nyilvános párbeszédet az oktatásunk jövőjéről, és hogy az oktatásunk jelenét és jövőjét érintő kérdéseket széles körű **társadalmi témává tegyék a szülőké és a gyerekek bevonásával**. A kampány aktualitásairól folyamatosan tájékoztatnak a honlapjukon, az iskolaügyben zajló történésekről heti hírlevelükben értesítik az érdeklődőket, a workshopok eredményeit pedig egy kiadvány formájában („Atlas predstáv“ – „Elképzelések atlasza“) tárták a nyilvánosság elé. A kampány legfőbb célja egy közös vízió megalkotása: mit szeretnénk, hogyan nézzen ki az oktatás, hogyan működjenek iskoláink 25 év múlva? Mert csak egy széleskörű **társadalmi konszenzuson alapuló jövőkép** tud támpontot adni az iskolaügy megreformálására irányuló törekvéseknek.

Pozsonytól Nagykaposig

A „Többet akarunk tudni“ országos szintű kampány volt, mely szlovák nyelven folyt, elsősorban szlovák nyelvi és nemzetiségi többségű városokban. Ha megnézzük a workshopok és kerekasztal-beszélgetések helyszíneit, akkor egyértelműen látszik, hogy **Dél-Szlovákiát elkerülte a kampány**. Ezt a hiányosságot szeretnénk volna pótolni a

Többet akarunk tudni – beszéljünk iskoláink jövőjéről

„Beszéljünk iskoláink jövőjéről” projekttel **és bevonni a magyar ajkú szülők, diákok és pedagógusok véleményét is az országos diskurzusba.** A helyszínek kiválasztásánál elsősorban arra figyeltünk, hogy **egész Dél-Szlovákia** – kelettől nyugatig – érintve legyen, s ne csak egy régióban menjünk el egymáshoz közeli városokba, iskolákba.

A projekt keretén belül 2016 októberétől az év végéig tartottunk workshopot Pozsonyban, Rimaszombaton, Komáromban, Dunaszerdahelyen és Nagykaposon. Összesen 180 diákot és 97 felnőtt érdeklődőt - szülőket, tanárokat, egyetemistákat, a téma iránt elkötelezetteket - értünk el.

Tervünk, hogy 2017 tavaszán elvigyük a workshopot mindhárom, a Szlovákiában működő magyar nyelvű képzést is nyújtó felsőoktatási intézménybe: a komáromi Selye János Egyetemre, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tudományok Karára és a pozsonyi Comenius-Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar nyelv és Irodalom Tanszékére. Különösen fontosak lehetnek az említett helyszíneken megvalósuló műhelymunkák, hiszen a résztvevők között várunk jövőbeli pedagógusokat, kiegészülve a magyar értelmiségi utánpótlás más képviselőivel.

A workshopok módszertana

A nyilvánosság bevonásához, a szülők, pedagógusok véleményének meghallgatásához - a szlovák kollégák mintájára - workshopok szervezését ítéltük meg a legmegfelelőbb formának. Workshop alatt olyan módszertani műhelymunkát értünk, ahol a résztvevők nem passzív szemlélői és hallgatói a történéseknek (mint egy előadáson vagy 3-4 szereplős kerekasztal-beszélgetésen), hanem **aktív részesei a folyamatnak: alkotnak, hozzászólnak, véleményt formálnak, vitáznak.** Ebből az aktív részvételt és egymással történő interakciókat igénylő módszerből fakadóan az ideális létszám 12 és 30 fő között mozgott; két helyszíntől eltekintve (Dunaszerdahelyen 10 fő, Nagykaposon 32 fő) a résztvevői létszám az említett tartományon belül mozgott.

A workshopok a következőképpen voltak **felépítve:**

1. Bevezetés és a projekt ismertetése
2. Bemutatkozás (ki honnan érkezett és mivel foglalkozik)
3. Társadalmi jövőkép: hogy fog kinézni a világunk 25 év múlva?

4. Oktatásunk jövőképe: ha ilyen világot vizionálunk (lásd előző pont), akkor hogyan kell kinéznie az iskoláknak s a bennük zajló oktatói és nevelői tevékenységnek, hogy azok megfeleljenek a kor társadalmi elvárásainak?
5. Összegzés

A résztvevők **kiscsoportos** munkában dolgozták ki elképzeléseiket, javaslataikat az ideális jövőbeli iskolával és oktatási rendszerrel kapcsolatban. A párbeszédet valamint gondolkodást ösztönzendő és segítő összeállítottunk 15 kérdést (lásd melléklet), melyek keretként szolgáltak a közös munkához. A kérdések szándékosan provokálják a jelenlegi, hagyományos oktatási rendszerrel kapcsolatos berögződéseket, például: mi lenne, ha különböző korú diákok tanulnának egy osztályban?; ha nem lennének osztályzatok?; ha a tanítás együttműködésen alapulna?

A résztvevők választhattak, melyik felvetés, téma érdekli őket a leginkább s a közös metszet szerint alkottak kiscsoportokat, ahol rajz és/vagy kollázs segítségével jelenítették meg, hogy **milyen lenne az oktatás, ha az ő válaszaik alapján alakíthatnák ki az iskolákat**. A kiscsoportok a terveket, elképzeléseket sorban bemutatták, majd ezt követően közösen beszélgettünk, vitáztunk róluk.

Ugyanazt a forgatókönyvet követtük az összes workshopon, hogy összehasonlíthatók legyenek az eredmények.

A diákoknál a workshopok 2 tanítási órát tartottak. Nekik a projekt ismertetése után 4 kérdést írtunk fel a táblára s írtuk fel mindegyikhez egymás után, amit a diákok nagycsoportban mondtak.

A **négy kérdés** a következő volt:

1. Hogyan jó tanulni?
2. Hol mindenhol tanultok?
3. Hogyan tanultok a leghatékonyabban?
4. Kitől tanulhatok a legtöbbet?

Ezt követően kiscsoportokba rendeződve ők is felvázolhatták (színes filcek, papírok, post-itek) segítségével egy nagy papírlapra, hogyan nézne ki **a számukra ideális iskola 25 év múlva**, mikor már a gyerekeik járnak oda. „Mit szeretnétek, hogyan nézzen ki az iskola, ahova majd a Ti gyerekeitek járnak?” volt a vezérfonál az alkotáshoz. A végén egyesével bemutatták az elképzeléseiket.

1. kép: Workshop a pozsonyi diákokkal (2016. 10. 3.) Forrás: a szerzők

2. kép: Workshop a rimaszombati diákokkal (2016. 10. 21.) Forrás: a szerzők

A diákok visszajelzései és a csoportmunkák eredményeinek összegzése

A **hogyan jó tanulni** kérdésre érkezett válaszokat – a kérdezett korosztálynál teljesen természetes, ugyanakkor elenyészően kevés „sehogyon” túl – három csoportba lehetne osztani:

6

1. a tanulás során alkalmazott eszközökre vonatkozó elvárások, mint az audio-vizuális eszközök használata (zene, videó, youtube, dokumentumfilmek, notebook stb.) a tankönyvek helyett,
2. a tanulás folyamatára vonatkozó igények: apránként, ne egyszerre, szünetekkel, változatosan, nyugalomban,
3. a tanulás céljára vonatkozó szempontok, mint hogy „valóban új dolgot tanuljunk”, „olyat, aminek később hasznát vesszük”, „ne legyen felesleges, amit tanulunk”

A **kitől tanultok** kérdésre adott válaszokban a klasszikus felnőtt referenciaszemélyek mellett (szülő, nagyszülő, edző, idősebb testvér) hangsúlyosan jelentek meg a kortársak is: osztálytárs, barát, illetve a személytelenített médiumok (Facebook, Youtube, Instagram, újság, TV). A kérdezéskor feltűnt, hogy az első válaszaik közt nem a tanárt említették meg, ő csak később került a legtöbb esetben a listára. Visszatérő válasz volt a „magamtól” is, akár explicit kimondva, akár implicit kifejezve („a hibákból, csalódásból, élettől)

A **hol tanultok** kérdésnél asszociáltak a diákok a legegységértelműbben a tanulás alatt az iskolai lecke megírására, megtanulására. A válaszok között a saját íróasztaltól kezdve az autón, vonaton át egész a múzeumkiállításig számos hely megtalálható volt. A friss levegő, a park és a természet se hiányzott a válaszok közül. Maga a tény, hogy nagyon sok helyet jelöltek meg, arra enged következtetni, hogy a tanulás helye komoly jelentőséggel bír, s ugyanakkor nagyon individuális a megfelelő hely. Ami összeköti őket, hogy mindegyik egy számukra kedves, kényelmes helyet jelent.

Hogyan tanulnak a mai kilencedikesek a **leghatékonyabban**? A válaszok egy része itt is a frontális oktatás elemeiből indult ki: „ha nem diktálnak gyorsan”, „Jól vezetett füzetben”, „ha a tanár ad jegyzetet”, „ha magamnak jegyzetek”. A válaszok egy

másik csoportja a külső tényezőkre vonatkozott: csokievéssel, szünetekkel, közben játszani, chips-szel, zenével stb. Egy harmadik csoportba pedig azok a válaszok szedhetők, melyek a diákok belső hozzáállását emelik ki: „Ha motiválom magam”, „odafigyeléssel”, „megértéssel”, „ha én nézek utána”, „ha logikus, s megértem”, „optimizmussal”, „gyakorlással”.

Összegzésként elmondható: a fent szereplő négy kérdésre adott válaszokból az derül ki, hogy a diákok a "tanulás" szó hallatán arra a tevékenységre asszociálnak legelőször, melyet egyedül végeznek a tanítási idő után: az adott tananyag memorizálása, melynek célja a következő számonkérésnek való megfelelés. A tanórán végzett munka célja – a diákok válaszai alapján –, hogy meghatározza, kijelölje a tananyagot, amit a tanulóknak el kell sajátítaniuk a jó visszajelzés érdekében. Az egyes megkérdezett osztályokban rendszerint **azok a tantárgyak népszerűek** a diákok körében, ahol a pedagógus "nem csak diktál". Ezekben a tanórákon az adott oktatók nem kizárólag a frontális oktatás eszközével élnek; hajlandóak az órákon modern eszközöket (internetes források, videók, fényképek, stb) használni és ösztönzik a tanár-diák, illetve a diák-diák párbeszédet az adott témakörben. A tanulók **azokat a tanárokat nevezték jó pedagógusoknak**, akik - a diákok megérzése alapján - nem diszkriminálták jó/rossz tanulóikat pozitívan/negatívan. Sokszor felmerült, hogy a diákok sérelmeznek: az őket oktató pedagógusok "erősebb" és "gyengébb" csoportokra osztják őket és ezeknek a **címkéknek** megfelelően bánnak velük.

A műhelymunkák során felmerül, hogy **a tanulás** a memorizálásnál **változatosabb, összetettebb tevékenység**. A diákok túllépve a tanulás 'hagyományos' - mint a lexikális tudás megjegyzésének folyamatát felölelő - megközelítésén új gondolatokat társítanak a tanulás tevékenységéhez; kiszélesítik azt. A bővebb megközelítésben előjön, hogy tanulni lehet a tananyagot csoportosan is, vagy a hagyományos tankönyveken felül más eszközök és módszerek alkalmazásával (pl.: interneten fellelhető videók, cikkek; nem hivatalos tankönyvekből; másokkal történő beszélgetésekből, gyakorlás során, stb; nem beszélve arról, hogy tanulni nem csak tananyagot lehet/érdemes) - így az egyéni tanulással szemben más minőségű tudás jön létre. A csoportmunka és élményalapú probléma-megközelítés útján szerzett tudás - a diákok elmondása alapján - "**tovább megmarad**", valamint maga a tevékenység pozitív élményeket társít az iskolai munkához, a tanuláshoz. Az összefüggés a pozitív élmény és a tanulás között fontos oktatás-szervezési következtetéssel jár: amennyiben olyan tudás-alkalmazási képességekkel kívánjuk felruházni a diákokat, mely képessé

Többet akarunk tudni – beszéljünk iskoláink jövőjéről

teszi őket a tanultak alkalmazására a sztenderizált feladatsorokon túl, akkor érdemes az órai tevékenységet **gyakorlat alapú, élményorientált** módon szervezni.

Milyen az ideális iskola?

Kérdésünkre, hogy amennyiben korlátlan erőforrás és befolyás állna a diákok rendelkezésére, milyen iskolát hoznának létre, a következő választ kaptuk: olyan intézményt, ahol **számukra érdekes dolgokat tanulhatnak érdekesen és kényelmesen**. Az ideális iskola kihasználja a **modern technológia** adta lehetőségeket, így minden diák rendelkezik valamilyen digitális eszközzel (laptop, ipad, stb.) tankönyvek és jegyzetfüzetek helyett - így jelentősen csökkenthető az iskolatáska súlya és könnyebbé válik az **információ kezelése**. A diákok által képzeletben létrehozott iskolában **gyakorlat- és élményközpontú képzés** folyik, mely szerint, amennyiben lehetséges, a tanultakat a gyakorlatban alkalmazhassák, pl.: a kémia oktatásban kísérleteket végezhetnek, a biológia oktatás keretében kimozdulhassak a természetbe, a matematika órákon építsenek maketteket, tanulhassanak barkácsolni, illetve kapjanak nagyobb teret a művészetek és a sportok, stb. A tantervvel kapcsolatban felmerült, hogy a diákoknak legyen lehetőségük a **saját érdeklődésüknek** megfelelően választaniuk tantárgyakat. Az iskola **kényelmes és világos** kell legyen, olyan tér, ahol szívesen és komfortosan tud sok ember viszonylag sok időt együtt tölteni. A **tantermek könnyen átrendezhetőek** annak függvényében, hogy éppen csoportos/egyéni tanulás folyik, szükség van asztalokra/eszközökre vagy éppen nincsen, stb. Az ideális iskolában sok **közösségi tér** van az osztálytermeken kívül is. Sokszor felmerült a korai kezdés problémája, a jövő ideális iskolájában 9 órakor, vagy utána **kezdődik a tanítás**, a diákok kipihenten kezdik el a tanítási napot. A menzán jó minőségű ételeket kapni. A vágyott iskolában a tanárok szeretnek tanítani és türelmesek a diákjaikkal.

Felnőttek visszajelzései - a csoportmunkák összefoglalása

A műhelymunkák során a résztvevők - szülők, tanárok, igazgatók, érdeklődők - csoportmunka formájában dolgozták ki, vitatták meg az oktatási rendszert és a tanítást érintő kérdéseket. Ezeket a gondolatokat szerepeltetjük az alábbiakban.

Arról kérdeztük a résztvevőket, hogy amennyiben korlátlan erőforrásokkal és befolyással rendelkeznenek, akkor milyen iskolákat, milyen oktatási rendszert alakítanának ki a távoli jövőben; hogyan működne az ideális iskola 2041-ben? A negyedévszázados távlatban való gondolkodás azt hivatott megkönnyíteni, hogy van idő az elképzelt változtatások, módosítások megvalósítására és intézményesítésére.

Az információhoz való hozzáférés költsége csökken - a jövő iskolájának ennek megfelelően kell alkalmazkodnia, működnie

Abban minden csoport egyetértett, hogy nem hogy 25 évre előre, de sokkal rövidebb távra sem látunk előre - képtelenek vagyunk megjósolni, hogy a jövő nemzedékeinek pontosan milyen munkalehetőségeik lesznek; és milyen technikai vívmányok fogják nagyban befolyásolni a hétköznapjaikat. Ennek megfelelően a jövő iskolájának figyelembe kell vennie az egyre gyorsuló változások ütemét és oly módon kell szerveznie oktatási tevékenységét, hogy az alkalmassá illetve képessé tegye diákjait a saját érdeklődésük megtalálására, tehetségük ápolására, fejlesztésére és céljaik elérésére a rohanó világban.

A gyorsuló változások egyik tényezője az **információhoz való hozzáférés** idő-, pénz és energiaráfordításbeli **költségének csökkenése**. Az iskolázottság egyre inkább túlmutat a széleskörű alapműveltségen és lexikális tudáson. Ezért, a modern iskolarendszer számára nem a konkrét tudásanyag átadása kell, hogy a középpontban legyen, hanem sokkal inkább az egyre bővülő **információmennyiség kezelésének a képessége**. A mai hagyományos iskolarendszer még erősen viseli magán az ipari forradalom szemléletét - a diákok életkor ('gyártási év') és iskolai teljesítmény ('termékminőség') alapján kerülnek besorolásra. Mind a diákok, mind a tanárok, mind az intézmények szabványosított teszteknek, feltételrendszernek kell, hogy megfeleljenek; figyelmen kívül hagyva az emberi érdeklődés és tehetség sokféleségét, valamint a helyi közösségek sajátosságait. A résztvevők tehát olyan iskolarendszer kialakítását

támogatták, mely a **diákok holisztikus - személyiségbeli, morális, kreativitás-, tudás- és képességbeli - fejlődését tűzi ki célul**. Hogyan néz ki egy ilyen iskolarendszer?

Széleskörű egyetértés volt a résztvevők között abban, hogy az iskolai munkának a jelenleginél nagyobb mértékben kell az **együttműködésen alapulnia**, szemben az egyéni munkával. Az iskolai falain kívül a munkafeladatok túlnyomó része csapatban kerül lebonyolításra, ezért a csapatmunkához szükséges képességek átadása és elsajátítása alapfeladat a jövő ideális iskolájában. A szemléletnek, mely az iskolán belül kiemelt szerepet tulajdonít a csapatmunkának, sok jelentős hatása, következménye lehet; ilyen például a tanulói tér ennek megfelelően való kialakítása (kerek asztalok, több kisebb tábla a diákoknak, stb.), a különböző korú és/vagy képességű diákok együttműködése, a tantárgyak közötti éles határvonalak elmosódása illetve az osztályozási rendszer módosulása.

A résztvevők között egyetértés volt abban, hogy a diákok együttműködése projekt feladatokban közelebb viheti hozzájuk a lexikális tudás **alkalmazhatóságát és élményalapú oktatási módszerek** segítségével érdeklődőbbek, elkötelezettebbek lesznek egy-egy témával kapcsolatban. A közös munka során olyan **társas-készségeket** fejlesztenek ki (azáltal, hogy különböző képességű és érdeklődésű diaktársaikkal dolgoznak együtt), melyekre minden bizonnyal szükségük lesz a jövőben, függetlenül a technológiai változásoktól.

Megváltozhat az **osztályozás**, illetve a számonkérés rendszere, hiszen a különböző mértékű hozzájárulást és elkötelezettséget a szabványosított dolgozatokhoz képest új visszajelzés-módszertant igényel. Ez azt is jelentheti, hogy nem (vagy nem kizárólag) azonos dolgozatokat írnak a diákok. Ebben az esetben a jelenleginél nagyobb teret kap a kvalitatív visszajelzés, mely, szemben a jelenlegi 1-5-ig használatos skálával árnyaltabb képet adhat a diák fejlődéséről. Gyakran feljött a műhelybeszélgetések során a probléma, hogy számos diáknak és tanárnak okoz nagymértékű stresszt az osztályozás intézménye. A **kvalitatív visszajelzés-rendszer** megfelelő keretet adhat őszinte és konstruktív visszajelzéseknek, melyben nem lenne helye a diákok megalázásának, megtörve egy tanuló érdeklődését, kezdeményező-készségét. A tanár-diák, illetve a diák-diák **interakció is módosul**, hiszen a tanóra túlnyomó része így nem frontális oktatással telik, hanem a diákok részéről együttműködéssel, a tanárok részéről pedig facilitálással és ösztönzéssel. Az értékelési rendszer módosulásával

változik a tanár-szülő viszony is, mivel a visszajelzés hosszabb és mélyebb párbeszédet igényel a két fél között, szemben a jegy alapú osztályzásnál.

Az együttműködés alapú oktatási rendszer keretein belül a tantárgyak közötti különbségek csökkennének, érdekesebb lehet az oktatást **tantárgyi blokkokban** szervezni. Például, az adott csoport az 1848-as forradalom témájával foglalkozik, akkor egy időben merülnek fel történelemmel, irodalommal, társadalomtudományokkal, stb. kapcsolatos témakörök, melyekkel a csoporttagok összefüggésében, ok-okozati viszonyban vizsgálhatnak.

Fontos szempontként jött elő a **diákok szabad(abb) befolyása** arra, hogy mivel foglalkozzanak, **mit tanuljanak**. Ez azzal jár, hogy a központi tanterv 'mindössze' egykereteket szabjon meg, amin belül az adott diáknak és tanárainak szabad mozgástere van. Ebben a megközelítésben elengedhetetlen, hogy az oktatási rendszer rugalmas legyen, és a pedagógusok pedig felkészült, jól képzett és hivatott szakértők. A műhelymunkák során kivétel nélkül felmerült a tanári pálya alacsony presztízse és az ezzel járó negatív következmények: az oktatók között magas a pályaelhagyás aránya, hamar és sokan elérik a "kiégés" állapotát illetve megnehezíti az egészséges tanár-diák és tanár-szülő viszony kialakulását, fenntartását. A tanár utánpótlás témájában rendszerint előjött az igény, hogy legyen magas színvonalú és gyakorlat orientált a **pedagógusképzés**, illetve legyen vonzó pálya a tanári szakma, azáltal, hogy az oktatók nagyfokú bizalmat és autonómiát élvezzenek munkavégzésük során, illetve fizetésük tükrözze a munkájuk nehézségét és jelentőségét.

Folytatva a gondolatmenetet, miszerint amennyiben a diákoknak lehetőségük van érdeklődési körüknek megfelelően választani, akkor a megfelelő tanári segítséggel érdeklődve fognak tanulni az adott témakörrel kapcsolatban; felmerült, hogy ebben az ideális jövőbeli elrendezésben az érdeklődés fenntartásának kulcsa az, hogy a tanárok **engedik kérdezni** a diákokat, sőt ösztönzik őket erre. Több következménye van ennek a megközelítésnek: egyrészt a kreativitás és találékonyság ösztönzése szükségessé teszi, hogy a rendszer tolerálja a 'hibázást' (szemben az "ezt már tudnod kéne" kezdeményezőkézséget-csökkentő megközelítéssel); másrészt a csoportmunkával egybekötött kreatív feladatmegoldás azt hozza magával, hogy olyan feladatok kelljenek, melyeknek nem csak egy megoldása van, a **problémamegoldás** képességét csiszolva ezzel. Amennyiben célunk a problémamegoldó képesség fejlesztése, akkor az iskolai feladatoknak **össze kell**

kötniük a tanteremben szerzett tudást valós "életszerű" problémákkal és azok megoldását ösztönözniük csoportmunka keretein belül. Ebből a megközelítésből következik, hogy a diákok lényeglátása és megértése a világ eseményeit tekintve azzal arányosan javul, ahogy ők maguk - megkeresve a megfelelő információt, megbeszélve a találatokat csoporttársaikkal és kontextusba helyezve azokat - kötik össze a pontokat felhasználva tudásukat és képességeiket különböző területekről. A megközelítés több évtizedes múltra tekint vissza (tehát itt sem kell újra feltalálnunk a kereket); a hazai szakirodalomban **probléma-alapú tanításként**¹ ismert.

Ennél a pontnál érünk el az ideális jövőbeni iskola állampolgár-nevelő szerepéhez. A résztvevők túlnyomó része megjegyezte, szeretné, ha a diákok az iskolában olyan felnőttek, **állampolgárokká** váljanak, akik értik és tenni akarnak a társadalom mindenkori kihívásainak kezelésében. A fentiekben leírt csoportmunka során, melyben különböző korú/tehetségű/érdeklődésű diákok dolgoznak együtt, megfelelő környezetet biztosít a **társadalmi érzékenység** kialakításához és a közösséget érintő kihívások csoportos megközelítéséhez.

A résztvevőkkel való műhelymunkák során gyakran előjött a **technológia szerepe, alkalmazása az oktatásban**. A legtöbben egyetértettek abban, hogy nem elnyomni és szembemenni kell az újításokkal, hanem a diákok javára hasznosítani azokat; ugyanakkor fontos kitétel volt, hogy csak bizonyos kor illetve érettség után szabad beengedni/alkalmazni ezeket az eszközöket az iskolákban (is). A kérdéssel foglalkozik többek között egy, 2011-ben megjelent The New York Times cikk,² melyből kiderül, hogy a világ meghatározó informatikai cégeinek (például Google, Apple, Yahoo) vezetői közül sokan tudatosan olyan általános iskolába írták be gyerekeiket, ahol nem tanítanak számítástechnikai ismereteket. Érdekes lehet a kérdéssel foglalkozni, főleg annak tükrében, hogy ezen vállalatok termékei és szolgáltatásai gyakran részei az iskolai életnek, jelentős profitot termelve az előállítóknak; ugyanakkor a vezetőség közül sokan saját családtagjaikat tinédzser korig óvják ezektől.

Erős téma volt még az iskolás korú diákok **fiziológiai szükségleteinek** figyelembevétele. Itt két szempont jött elő: a iskolakezdés időpontja (a legtöbben későbbi kezdés mellett kampányoltak arra hivatkozva, hogy ne legyen kialvatlanok a

---

¹Molnár Gyöngyvér: A probléma-alapú tanítás - Az ismeretek alkalmazásának és az együttműködő-készség fejlesztésének módszerei. Iskolakultúra 2005/10.

² Matt Richtel: A Silicon Valley School That Doesn't Compute, 2011. október 22.

diákok), illetve a mozgás- és táplálékigény kielégítése (lehesen órák közben is mozogni illetve enni/inni). Az együttműködésen alapuló oktatási rendszerben jól megfér a diákok fiziológiai szükségleteinek szem előtt tartása, hiszen itt az étkezés/mozgás nem a figyelmetlenség és/vagy tiszteletlenségként értelmezhető, sokkal inkább olyan tevékenységként, mely lehetővé teszi, hogy az adott diák kényelmesen és koncentrálni tudjon részt venni az órai munkában.

Ezen sorok írásakor nem tudunk olyan oktatási intézményről és rendszerről, mely hiánytalanul eleget tenne a fentiekben leírt, a műhelymunkák során összeállt feltételeknek, szempontoknak. A közösen megálmodott ideális jövőbeli iskola még nincs jelen. Ugyanakkor **tudunk sok olyan rendszerről és intézményről, melyek ezen szempontok egy részének eleget tesznek, bizonyítva, hogy megvalósításuk a gyakorlatban lehetséges, kivitelezhető.** Ilyenek például a Waldorf-iskolák, a Budapesten működő Alternatív Közgazdasági Gimnázium, a Prezi-alapítók és társaik által létrehozott Budapest Schools, az oslói Ringstabekk, a finn oktatási rendszer, stb. Jelen összefoglaló korlátaiba nem fér bele, hogy részletesen bemutassuk ezeket az intézményeket és rendszereket; ez az önkényes alapon válogatott felsorolás azért szerepel, hogy amennyiben a kedves Olvasóban sikerült felkeltenünk az érdeklődést, el tudja kezdeni a keresést ezekkel a keresőszavakkal.

A lenti táblázat összefoglalja a főbb megközelítésbeli különbségeket a jelenlegi, hagyományos és a műhelymunkák során ideálisnak nevezett oktatási rendszerek között:

Hagyományos, frontális oktatási rendszer	Együttműködésen alapuló oktatási rendszer
A rendszer akkor működik 'tökéletesen', teljesítménye akkor 100%-os, ha minden diák jeles tanuló	A rendszer akkor működik 'tökéletesen', ha diákjai megtalálják érdeklődési körüket és képesek tehetségüket tovább fejleszteni, mélyíteni
Ezt úgy éri el, hogy a tanár feladja a tananyagot, majd sztenderdizált teszt formájában leellenőrzi, hogy a diákok tudják-e a megfelelő válaszokat	A tanár mentorál és ösztönzi a közös, csoportos munkát, párbeszédet kezdeményez és moderál adott témákban. A visszajelzés őszinte és ösztönző

Egyéni munkára ösztönöz	Együttműködésre, csoportmunkára ösztönöz
A technológiai vívmányoknak kevés hely/szerep jut, mert megosztja a tanár monopóliumát az információ fölött	A technológiai vívmányokat a megfelelő időben és térben a diákok fejlődésének eszközeként alkalmazza
A tananyag tantárgyakra van 'szeletelve'	A tananyag tantárgyi blokkokra van osztva, egy-egy témakör összefüggéseit tárja fel
A diákok, tanárok, intézmények teljesítménye folyamatos vizsgálat alatt áll, a rendszer a teljesítmény alapján jutalmaz/büntet	A rendszer a kölcsönöz bizalmon és a magas minőségű pedagógusképzésen alapul, nagyfokú autonómiát biztosítva a tanítóknak és egyes intézményeknek
A teljesítmény alapján versenyeznek az intézmények forrásokért és a jó diákokért = szegregál	A rendszer inkluzív és egyenlő bánásmódra törekszik

A pénz nem minden

Gyakori felvetésként merült fel a műhelymunkák során, hogy ameddig nem áll rendelkezésre megfelelő forrás az oktatásra, addig a helyzet nem fog javulni. Természetesen alapfokú finanszírozás hiányában még nehezebb fenntartani, sikeresen működtetni egy oktatási rendszert. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy a rendelkezésre álló forrásokat sokféleképpen lehet felhasználni és ezáltal sokféle eredményt elérni; vagyis a "Mit?" és a "Hogyan?" legalább olyan fontos, mint a "Mennyiből?". Egy 2010-ben megjelent nemzetközi összehasonlító tanulmány,³ mely 20 ország oktatási rendszerét vizsgálta, a **forrásfelhasználást illetően** a következő megállapításokra mutat rá:

1) **az oktatásra szánt kiadások növelése nem okozza automatikusan a tanulói teljesítmény növekedését.** 1970 és 1994 között Belgium, Egyesült Királyság, Japán, Franciaország, Németország, Olaszország, Új-Zéland és Ausztrália jelentősen növelte (eltérő mértékben) a költségvetési kiadásainak az oktatásra szánt arányát, mégis, a matematika és természettudományok területén a tanulmányi eredmények kis

³ McKinsey & Company: How the world's most improved school systems keep getting better, 2010 November

mértékben növekedtek vagy romlottak, a kiindulási állapothoz képest. Az Egyesült Államokban 1980 és 2005 között - az inflációval nem számolva - 73%-al nőtt az egy diákra eső anyagi ráfordítás; 2005-ben a tanárok minden korábbinál kisebb osztálylétszámmal dolgoztak, mégis, az oktatási minisztérium felmérése alapján a diákok teljesítménye változatlan maradt (bár a matematika eredmények terén megfigyelhet volt némi előrelépés, a 9, 13 és 17 éves diákok olvasási pontszámai 2005-ben pontosan ott álltak, mint 1980-ban).

2) **Hasonló mértékű ráfordítással eltérő jelentősen eltérő tanulói teljesítmények érhetőek el.** Észtországban, Dél-Koreában, Magyarországon, Csehországban, Új-Zélandon, Görögországban és Szaúdi-Arábiában a vizsgált időszakban 4-5000 USA dollár közötti összeget jutott egy diákra, ugyanakkor a tanulmányi teljesítményekben jelentős eltérések voltak (míg Észtország 525 pontot ért el a 2006-os PISA teszteken, addig a skála alsó végén Szaúdi-Arábia állt 421 ponttal).

A fenti két megállapítás arra enged következtetni, hogy ugyan a finanszírozás mértéke kulcsfontosságú az oktatásügyben is, ugyanakkor a rendelkezésre álló források felhasználásának módja legalább olyan fontos faktor, mint az összeg.

Csak jobb tanárok kellenek

Az oktatásüggyel kapcsolatos vitákban, így az általunk szervezett műhelymunkák során is gyakran felmerült a pedagógusok "minősége". Pasi Sahlberg, a finn oktatási és kulturális minisztérium képviselője könyvében (A finn példa 2.0: Mit tanulhat a világ a finnországi oktatási rendszer reformjából?) hosszasan és részletesen ír a finn pedagógusképzés magas színvonaláról: a legjobb tanulók jelentkeznek az 5 éves egyetemi tanárképzésre, ahova csak minden 10-ik jelentkező kap felvételt. A magas felvételi követelményeknek (három körös felvételi folyamat) és a gyakorlatorientált képzésnek köszönhetően a finn tanárok hozzájárulnak a már évek óta a világ egyik legelismertebb oktatási rendszerének fenntartásához. Ugyanakkor, hívja fel a figyelmet a szerző könyvében, hogyha a finn tanárok helyet cserélnének például amerikai kollégáikkal, akkor szerinte nemhogy nem tudnának érdemben javítani az amerikai diákok tanulmányi teljesítményén, de nagyon hamar kiégnének és elhagynák hivatásukat. Érvelése szerint a finn tanárképzés csak az érem egyik oldala; legalább olyan fontos, hogy az oktatási rendszer lehetővé teszi, hogy **a tanárok is tehetségesnek érezzék magukat, fejleszthessék tudásukat, foglalkozhassanak saját pedagógiai és/vagy pszichológiai kutatásaikkal.** Nemzetközi összehasonlításban a

Többet akarunk tudni – beszéljünk iskoláink jövőjéről

finn tanárok viszonylag kevés időt töltenek az osztályteremben és viszonylag sok időt és energiát fektetnek a kollégáikkal való közös egyeztetéssel és önmaguk szakmai és személyes fejlődésével. A következtetés tehát az, hogy nem elég a pedagógusképzésre összpontosítani; lehetővé kell tenni, hogy a jól képzett tanárok tovább fejlődhessenek és élvezhessék hivatásukat.

3. kép: A komáromi workshop felnőtt résztvevői (2016. 11.3.) Forrás: a szerzők

Melléklet

A műhelymunkák helyszínei és időpontjai:

1. [Pozsony](#), 2016. október 3.
Diákok: Duna utcai Alapiskola és Gimnázium
2. [Rimaszombat](#), 2016. október 21.
Diákok: Tompa Mihály Alapiskola
3. [Komárom](#), 2016. november 3.
Munka utcai Alapiskola (3 osztály), Eötvös utcai Alapiskola (1 osztály) – november 4.
4. [Dunaszerdahely](#), 2016. november 16.
Diákok: Vámbéry Ármin Alapiskola (3 osztály)
5. [Nagykapos](#), 2016. november 23.
Diákok: Erdélyi János Alapiskola (2 osztály)
6. [Pozsony](#), Pozsonyi Magyar Szakkollégium, 2016. december 13.

Az „oktatásunk jövőképe” részben a következő kérdésekkel kereteztük a közös gondolkodást:

1. [Mi lenne, ha az osztályokban vegyes életkorú diákok lennének?](#)
2. [Mi lenne, ha a hely, ahol a diákok tanulnak, úgy lenne berendezve, hogy ott mindenki a lehető legkényelmesebben érezze magát?](#)
3. [Mi lenne, ha az osztályban több tanár lenne egyszerre?](#)
4. [Mi lenne, ha a diákoknak több belszólásuk lenne, hogy milyen forrásból tanulnak?](#)
5. [Mi lenne, ha mi dönthetnénk el, mikor kezdjük el a kötelező iskolalátogatást?](#)
6. [Mi lenne, ha a tanítás időbeli és térbeli határai flexibilisek lennének?](#)
7. [Mi lenne, ha az iskola nem kötelező, hanem csak választható lenne?](#)
8. [Mi lenne, ha a diákok többet tanulnának a kortársaiktól?](#)
9. [Mi lenne, ha a tanítás a legtöbb esetben az együttműködésből indulna ki?](#)
10. [Mi lenne, ha a nem-formális oktatás egyenrangúvá válna a formális képzéssel?](#)
11. [Mi lenne, ha a gyerekeket az aktuális szükségleteik alapján tanítanánk, nem pedig a lehetséges jövőbeli foglalkozásuk igényei szerint?](#)

Többet akarunk tudni – beszéljünk iskoláink jövőjéről

12. Mi lenne, ha az iskola több különböző helyen lenne egyszerre?

13. Mi lenne, ha az iskola kapujai nyitva állnának mindenféle diák számára?

14. Mi lenne, ha az iskolák között versengés helyett együttműködés lenne?

15. Mi lenne, ha a diákok nem kapnának jegyeket?